

Sárdy János, a dunaföldvári tanító ^[1]

Sárdy János az 1940-es évek Magyarországnak egyik legismertebb énekes-színésze volt. Még az országos hírnév előtt egy évtizedet Tolna megyében töltött: 1927 és 1936 között Dunaföldváron kántortanítóként tevékenykedett. Összeállításunkban az idén 115 éve született művész tanítói időszakának irataiból tallózunk, így tisztelegve az emlékének.

[2]

Sárdy János

Forrás: Dr. Czerny Károly: *Dunaföldvár épített és természeti környezete képes krónikája*. Ráckeve, 2014., 178. old.

Sárdy János népszerűségét operett- és (1940-től) filmszerepeinek köszönhette. Kezdetben csak „műkedvelő előadásokon szerepelt, többnyire zenés darabokban [...] 1936-ban ösztöndíjasként szerződtek az Operaházba, majd két év múlva rendes tag lett, ahol több elsőrangú szerepben lépett föl, de a közönség leginkább a könnyebb hangvételű tenorszerepekben ünnepelte. [...] Többször vendégszerepelt külföldön is. Vonzó külsejű, elegáns megjelenésű, szárnyaló tenor hangú énekes volt, aki kivételes színészi képességgel is rendelkezett.” Először 1942-ben lépett fel a Fővárosi Operettszínház színpadán *Huszka Jenő Mária főhadnagy* című operettjében, mint vendég. Ezután számos daljáték- és operettszerep következett, pl. *Kacsóh Pongrác János vitéz*, *Huszka Jenő Bob herceg* vagy *Kálmán Imre Marica grófnő* című műveiben. Operadarabokban is megcsillantotta tehetségét, énekelt többek közt *Mozart Varázsfuvola* és *Szöktetés a szerájból*, *Wagner A nürnbergi mesterdalnokok*, valamint *Rossini A Sevillai borbély* című darabjaiban.[1] 1940-ben debütált a mozivásznon a *Te vagy a dal* című filmmel. Ez az alakítása meg is alapozta az országos népszerűségét, ezt követően szerepet kapott többek között az *Éjféle gyors*, az *Álomkeringő*, a *Kalotaszegi Madonna* és a *Mágnás Miska* című filmekben. Munkájának elismeréséül 1963-ban elnyerte a Magyarország Érdemes Művésze díjat. [2]

Sárdy János Mihály 1907. július 26-án született a Tolna megyei Nagykönyiban. Apja, Sárdy János, vegyeskereskedést üzemeltetett a faluban, anyját *Bucski Alojzának* hívták. A gyermek születésekor Nagykönyiban, a 81. sz. házban élt a család.[3] Sárdynak apja munkája miatt vándorlásokkal teli, mozgalmas gyermekkorban volt része. Polgári iskoláit Szigetváron végezte, majd felvételt nyert a pápai tanítóképzőbe.[4]

Sárdy János színész, énekes születésének 110. évfordulóján szülőháza falán emléktáblát avattak
 Forrás: a szerző felvétele.

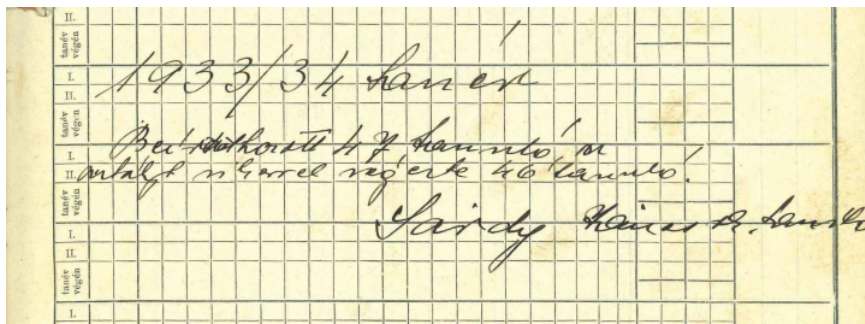
A frissen végzett, húszéves fiatalember 1927-ben nyerte el a Dunaföldvár község kántortanítói állását, miután az előző tanító, *Kiss Ferenc* lemondott, és így megüresedett a hely. A dunaföldvári római katolikus iskolaszék 1927. szeptember 25-én tartott gyűlésén választották meg az ifjú Sárdy Jánost a Dunaföldvári római katolikus elemi népiskola kántortanítójává, akinek így élete visszakanyarodott tágabb szülőföldjére, Tolna megyébe.[5] (lásd 1. sz. dokumentum)

A dunaföldvári római katolikus elemi népiskola VII. sorszámú tanítói „állomására” pályázott tanítók minősítő táblázatából megtudhatjuk, hogy Sárdy János 1927. június 25-én, Pápán szerezte meg tanítói oklevelét. Az újdonsült tanító jó minősítéssel végzett, előző állomáshelye nem volt, a tanítói végzettség mellett megszerezte a római katolikus kántori képesítést is, valamint a családi állapota nőtlen volt. [6] (lásd 2. sz. dokumentum)

Dunaföldváron ekkor a katolikus egyház öt különböző iskolát tartott fenn: a Belvárosi elemi népiskolát, a Leánytanintézetet, a Kossuth-téri, a Bölcseki-úti, valamint a (Püspök utcai) Homokkúlvárosi iskolákat. A pályakezdő fiatalember ezek közül az utóbbiban kezdte bontogatni tanítói szárnyait. Az öt iskolaépületben összesen 1125 tanulóra 20 tanító jutott. Sárdy Jánost egy 41 fős létszámú, harmadik osztályos fiúkból álló osztály nevelésével-oktatásával bízták meg.[7] 1933-ban átkerült a Belvárosi római katolikus elemi népiskolába (a Templom utca 5. sz. alá), ahol egy meglehetősen nagy létszámú, 52 fős, hatodikos fiúosztály tanítója lett.[8] (lásd 3. sz. dokumentum)

Az iskola, ahol Sárdy János tanított: a belvárosi római katolikus elemi népiskola épülete Dunaföldváron
 Forrás: HU MNL TML VI.501.c. [Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, A központi államigazgatás területi szervei, Tolna Vármegyei Tanfelügyelőség iratai, Állami ingatlanvagyron okmánytára] Dunaföldvári rk. elemi népiskola államosítási iratai, Belvárosi rk. elemi népiskola.

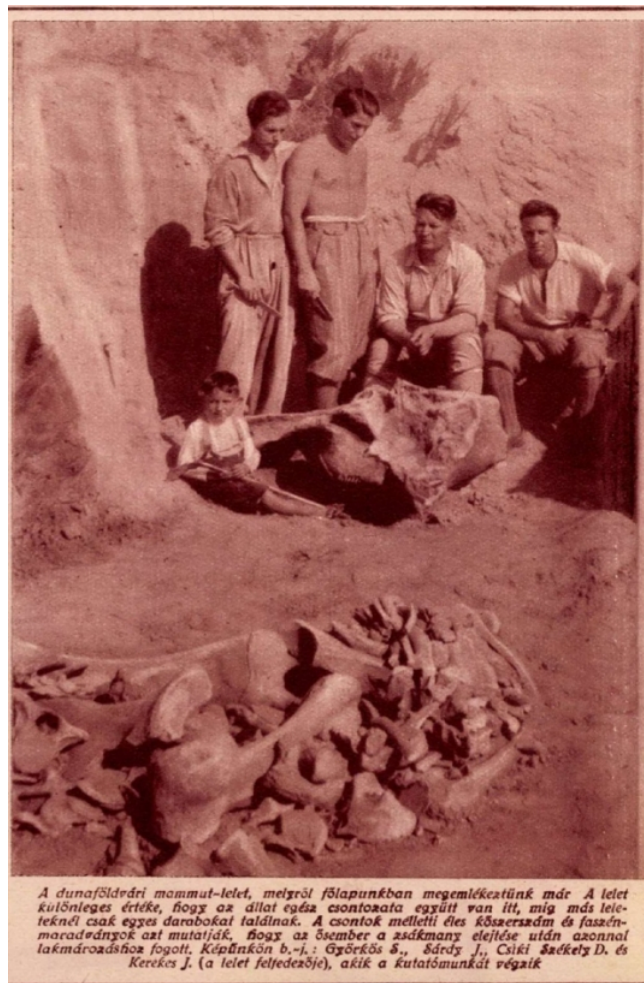

Sárdy János kézírása az 1933/34 évi dunaföldvári római katolikus elemi népiskola anyakönyvében [5]

Forrás: HU MNL TML VIII.192. Anyakönyv, 1933-1934.

A rendelkezésünkre álló iratok tanúsága szerint a fiatal kántortanító dunaföldvári éveit a település szívében, a Templom utca 30. szám alatt lakott, nem messze az iskolától. [9]

Sárdy János dunaföldvári éveinek igen érdekes eseménye volt, amikor 1934 szeptemberében néhány lelkes tanítótársával együtt részt vett egy értékes, (ma mintegy 25-30 ezer évesre becsült) mamutelet kezdeti feltárási munkájában és megmentésében a község tulajdonát képező Göböljárás vízmosásos területén. [10] A lelet nagy feltűnést keltett a tudományos világban, hiszen ilyen teljes mamut csontvázat Európa területén addig csak hármat találtak.

A dunaföldvári mamutelet (Sárdy János balról a második) [6]

Forrás: A Magyarországi Képek melléklete, 1934. 41. szám.

A szenzációs eseményről a *Tolnamegyei Újság* is beszámolt. A lap szerint Dunaföldváron, a Bölcse úti temetőtől a Duna felé emelkedő, dombról lefutó mély vízmosás fenekén egy kisfiú megpillantott egy hatalmas csontot kiemelkedni a földből, és azonnal szólt is a tanítójának. „Kerek tanító azonnal a lelet színhelyére sietett és hamarosan hatalmas lábszárcsontot ásott ki a földből. Munkájához csatlakozott Cs. Székely Dénes, Sárdy János r. kat. tanító s egy napszámos segítségével az egész tanítótörséget érdeklődésével kísérve ásni kezdtek. Az eredmény meglepő volt. Hamarosan kiástak a lábszár-, lapocka- és bordacsontokon kívül egy hatalmas koponyát, melyről megállapították, hogy mamutnak a koponyája. A következő napokban megtaláltak egy 140 cm hosszú, összefüggő nyakcsigolyasort, s elszórta egyes gerinccsigolyákat és agyarrészeket.” – írta a felfedezés részleteiről a helyi sajtó. [11]

„Sárdy már a pápai tanítóképzőben beleszólt a műkedvelő színjátszásba,” majd első munkahelyén volt alkalma ezt a foglalatosságot tovább üzni, emellett kántortanítóként esküvőkön, temetéseken is énekelt. Egy városi ünnepségen figyeltek fel szép énekehangjára. „Dunaföldváron abban az időben az Egyenlőségi Kör nevű egyesület keretében találkoztak a helyi szellemi élet képviselői, egy nyugdíjas színész vezetésével rendszeresen tartottak műkedvelő színelőadásokat, irodalmi és dalesteket.” [12] Sárdy János 1928 februárjában Kálmán Imre *Tatárjárás* című operettjében Mogyoróssy huszár önkéntest alakította. A *Tolnamegyei Újság* a következőképpen méltatta az ifjú tanítót: „Kiváló kedves eleganciával és bájos hangorgániummal rendelkező tehetség. A legjobb játékosok egyike volt ő, aki egyszerre a közönség kedvence lett. Sok taps és újrás kísérte mindvégig játékművészetét.” [13]

A felkérések hamarosan egyre gyakoribbá váltak. Autodidakta módon és ösztönösen képezte színpadi mozgását és hangját, [14] hogy a fellépéseken minél jobb, rátermettebb legyen. Tehetségének híre igen gyorsan túljutott Dunaföldvár határain is, így Sárdy neve meggyeszerre terjedni kezdett.

Egyik szekszárdi fellépése alkalmával „a hallatóság, a közönség soraiban ott ült Babits Mihály. A híres költőt lenyűgözte az előadása, az asztalához kérette és azt mondta neki: »Képezze tovább magát, különleges tehetsége van hozzá, és soha ne adja fel az álmait!« Innentől kezdve minden megváltozott a fiatal tanító életében.”[15]

Sárdy hivatásosként kívánta színpadi karrierjét folytatni, ezért Budapesten Rózsashegyi Kálmán magániskolájában kívánta képzeni magát, azonban a színigazgató nem ajánlotta számára ezt az életutat. A dunaföldvári tanító azonban eltökélt volt: végül az Operaház korrepetitora, Palotay Árpád vállalta a képzését. Az Operaházban a nem hivatásos operaénekesek bemutatkozáján is felfigyeltek kellemes orgánumára. A *Tolnamegyei Újság* ezen eseményről írt cikkében a következőket olvashatjuk: „Mindössze négy hangra figyeltek fel a bírálók, akik közt Sárdy János tenorhangja okozta a legkellemesebb meglepetést. A bizottság tagjai ajánlották neki, hogy tanuljon szorgalmasan, mert orgánusánál fogva reménye lehet arra, hogy operaénekes legyen.”[16] A kitarítás és sok gyakorlás meghozta az eredményt, így 1936-ban a Királyi Operaház ösztöndíjasa lett a dunaföldvári kántortanító. Első színpadi fellépése az Operában *Puccini Pillangókisasszony* című darabjában, császári tiszt szerepében volt, majd rövidesen megkapta első jelentősebb operaházi szerepét: 1936. október 6-án lépett fel először *Erkel Ferenc Bánk Bánjában*, Ottó szerepében.[17] A megyében egyre népszerűbbé váló, dunaföldvári tanító sikereiről a helyi sajtó is több ízben, büszkén tudósított: „Sárdy, mint a zeneművészeti főiskola vidéki növendéke magánúton olyan szorgalmasan és eredményesen folytatta énektanulmányait, hogy Márkus László, a budapesti kir. Operaház igazgatója a napokban a dalművészinház tagjai sorába szerződtette.” – olvashatjuk a *Tolnamegyei Újság* hasábjain.[18]

Miután a képzése befejeződött, a Magyar Királyi Operaház 1937. szeptember 1-től magánénekesnek szerződtette az ifjú tenoristát, aki pár nappal később bejelentette a dunaföldvári római katolikus iskolaszéknek, hogy tanítói állásáról lemond.[19] majd Budapestre költözött. A dunaföldvári római katolikus elemi népiskola 1937. évi jegyzőkönyve már arról tanúskodik, hogy a reményteli énekesi pálya előtt álló tanító diákjait *Koncz István* okleveles tanító vette át.[20] Attól kezdve Sárdy pályája megállíthatatlanul haladt előre, és hamarosan egy ország kedvencévé vált. Tagja volt a Magyar Királyi (később Állami) Operaháznak, az Operettszínháznak, és több mint tizenöt filmben énekelt nagy sikerrel.

Sárdy János a kor igazi ünnepelt csillaga volt. „Becsülettel ellátott minden rábízott feladatot, mellőzött minden »cifraságot« életéből, s ugyanolyan egyszerű »Sárdy-Jancsi« maradt, mint azelőtt Dunaföldváron, mielőtt még a csillogó fővárosba ért volna. Lelkében továbbra is az az egyszerű kántortanító maradt.”[21] A magyar opera- és operetténeklés sármos alakja, a magyar zenés film első sztárja később szívesen emlékezett vissza a Dunaföldváron töltött éveire, „amelyek előkészítették művészi pályafutására.”[22]

Dokumentumok:

1. Jegyzőkönyv

Felvéve a dunaföldvári róm-kath. iskolaszék 1927. szeptember 25-én tartott tanító választó gyűlésén.

Jelen vannak: Buzsáky Imre isksz. elnök, egyúttal a ker. tanfelügyelőnek megbízásából a választás elnöke, P. Fehér Péter külv. h. plebános, Auguszt István belv. segédlelkész, P. Hajós Márk külv. segédlelkész, Koudela Gyula, Salamon Márton, Cs. Székely Dénes, Mráz Ferenc, Frey Tivadar, Kovács József, Kovács János, Jáklí Imre, Gallai József, Vida Ferenc, Kovács István, Nagy S. János, Seregi János, Böde Lajos, Kimlei János, Jáklí István iskolaszéki tagok.

Elnök megnyitja a gyűlést és megállapítja a határozatképességet. A jegyzőkönyv hitelesítésére Frey Tivadar és Gallai József tagokat kéri fel. A gyűlés tárgya a Kiss Ferenc tanító lemondása folytán megüresedett tanítói állás betöltése. Két pályázat érkezett be. Gábor Pál pincehelyi r.k. tanítóé és Sárdy János r.k. okl. kántortanítóé. Elnök ezután felolvastatja mindkettőnek kérvényét és okmányait. Az okmányok mindkettőnél rendben vannak, s így akármelyik választható. Ezután felolvassa mindkettőnek minősítését táblázat szerint. Ezután elrendeli a szavazást.

A szavazás titkosan, szavazólappal történik. Beadott összesen 19 szavazat. Ezek közül 4-et, azaz négyet Gábor Pál, Sárdy János pedig 15, azaz tizenöt szavazatot kapott. Ezek szerint Sárdy Jánost megválasztott tanítónak jelenti ki az elnök.

Végül fölhívja az elnök az iskolaszéki tagok figyelmét, hogy a választás ellen 15 napon belül nála fellebbezés adható be.

Ezzel a gyűlés véget ért.

Kmft.

Aláírások:

Csíki Székely Dénes iskolaszéki jegyző; Buzsáky Imre iskolaszéki elnök, Frey Tivadar és Gallai József hitelesítők

A választás annak rendje és módja szerint közhírré tétetett azzal, hogy ellene fellebbezni lehet, de 15 napon belül ellene senki fellebbezést be nem adott.

Dunaföldvár, 1927. október 20-án.

Aláírások:

Csíki Székely Dénes iskolaszéki jegyző; Buzsáky Imre iskolaszéki elnök

2081/1927. isk.sz.

Jóváhagyom.

Pécs, 1927. november 23.

Aláírás:

Virág Ferenc püspök

Az irat jelzete: HU-MNL-TML-VIII.192. Dunaföldvár-belvárosi rk. elemi népiskola iratai, 33. d. Jegyzőkönyvek, 1927.

2.

A dunaföldvári róm. kath. elemi népiskola VII. sorszámú tanítói állomására 1927. szept. 22.-ig pályázott tanerők minősítő táblázata

A pályázó neve, vall.	Szül. helye és ideje	Hol és mely évben szerezte oklevelét?	Tanítói oklevele ált. osztályzata	Előző állomáshelyei	Egyéb képesítései	Családi állapota	Jegyzet

Sárdy János	Nagykőnyi, 1907. júl. 26.	Pápán 1927. június 25- én	jó	-	rk. kántori	nőtlen	-
Gábor Pál	Ozora, 1896.	Pécsett 1916. évben	jó	Ozora és Pincehely	rk. kántori, gazd. ism. iskolai, iparostanonc iskolai k. i. és rajz	nőtlen	-

Dunaföldvár, 1927. évi december hó 19-én.

Aláírások:

Csíki Székely Dénes iskolaszéki jegyző; Buzsáky Imre iskolaszéki elnök

Az irat jelzete: HU MNL TML VIII.192. Dunaföldvár-belvárosi rk. elemi népiskola iratai, 33. d. Jegyzőkönyvek, 1927.

3.

Létszámkimutatás a dunaföldvári r. k. elemi népiskola iskolacsoportjairól, tanulóiról és tanítóiról a mai állapotnak megfelelően

Osztály	Tanulók száma	Vezeti
I. Belvárosi iskola:		
I. vegy. oszt.	52	Salamon Márton c. ig. kántortanító
II. vegy. oszt.	55	Koudela Gyula ig. tanító
III. fiú oszt.	52	Pintér János osztálytanító.
IV. fiú oszt.	58	Cs. Székely Dénes osztálytanító
V. fiú oszt.	51	Sugár Gyula osztálytanító
VI. fiú oszt.	52	Sárdy János osztálytanító
	320	
II. Leánytanintézet:		
III. leányoszt.	62	Gulyás Rózsa irgalmas nővér, főn. osztálytanító
IV. leányoszt.	66	Pindes Ilona irgalmas nővér, osztálytanító
V. leányoszt.	52	Mészáros Klotild irgalmas nővér, osztálytanító
VI. leányoszt.	64	Rygl Zsófia irgalmas nővér, osztálytanító
	244	
III. Bölcskei úti iskola:		
I-II. vegy. oszt.	60	Gábor Pálné osztálytanító
III-IV. vegy. oszt.	51	Gábor Pál osztálytanító
	111	
IV. Kossuth téri iskola:		
I. vegy. oszt.	72	Nagy Ilona osztálytanító
II. vegy. oszt.	65	özv. dr. Rátkay Gézáne c. ig. tanító
	137	
V. Homokküllővárosi iskola:		
I. fiúoszt.	51	özv. Kristofics Gyözőné c. ig. tanító
I. leányoszt.	50	Korniss Margit osztálytanító
II. vegy. oszt.	80	Betöltendő állás
III. vegy. oszt.	90	Keller Márta osztálytanító
IV. vegy. oszt.	81	Pintér Olga hely. tanító
V. vegyes oszt.	60	Kerekes János osztálytanító
	412	

Mindössze:	1244	20 tanító vezetése alatt
-------------------	-------------	---------------------------------

Dunaföldvár, 1933. június 14-én

Aláírások:

Koudela Gyula rk. elemi isk. igazgatótanító, ker. iskolalátogató

Ambach Mihály c. apát, esperes, plébános, egyháztanács elnöke

Az irat jelzete: HU MNL TML VIII.192. Dunaföldvár-belvárosi rk. elemi népiskola iratai, 33. d. Jegyzőkönyvek, 1933.

[1] Sárdy János. In: KENYERES ÁGNES (szerk.): *Magyar Életrajzi Lexikon*. III. kötet, Budapest, 1981. 675.

[2] Sárdy János. In: SZÉKELY GYÖRGY (szerk.): *Magyar Színházművészeti Lexikon*. Bp., 1994. 669.

[3] HU MNL TML XXXIII.60. [Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Külön Intézkedéssel levéltárba utalt iratok, Lengyel (megszűnt)] Nagykönyi születési anyakönyv másodpéldánya, 37./1907. akvi. bejegyzés

[4] [sz. n.]: Új emléktáblát kapott Sárdy János szülőfalujában. In *szinhaz.org*. <https://szinhaz.org/zenes-szinhaz/opera-zenes-szinhaz/2017/08/08/uj-emlektablakapott-sardy-janos-szulofalujaban/> (utolsó letöltés: 2022. október 12.)

[5] HU MNL TML VIII.192. 33. d. [Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Tanintézetek Dunaföldvár-belvárosi rk. elemi népiskola iratai] Jegyzőkönyvek, 1927.

[6] HU MNL TML VIII.192. 33. d. Jegyzőkönyvek, 1927.

[7] HU MNL TML VIII.192. 33. d. Jegyzőkönyvek, 1929.

[8] HU MNL TML VIII.192. 33. d. Jegyzőkönyvek, 1933.

[9] HU MNL TML IV.403.c. [Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Megyei törvényhatóságok, szabad királyi városok és törvényhatósági jogú városok, Tolna Vármegye Központi Választmányának iratai, Választói névjegyzékek] Tolna vármegye, paksi választókerület, Dunaföldvár község, V. szavazókör, 1932. év; 84. folyószám

[10] HU MNL TML V.716 c. [Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Mezővárosok, rendezett tanácsú városok, községek, Dunaföldvár nagyközség iratai, Nagyközség önkormányzati iratok, Képviselőtestületi jegyzőkönyvek] 1934. november 5., HU MNL TML IV.404 b. [Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Megyei törvényhatóságok, szabad királyi városok és törvényhatósági jogú városok, Alispáni iratok, Közigazgatási iratok] 489/1936.

[11] *Tolnamegyei Újság*, 1934. október 6., 2.

[12] Kocsis Katalin: Sárdy János, az ifjú tanító. In: *papageno.hu*. <https://papageno.hu/featured/2018/09/sardy-janos-az-ifju-tanito/> (utolsó letöltés: 2022. október 12.)

[13] *Tolnamegyei Újság*, 1928. március 3., 8.

[14] Kocsis Katalin: Sárdy János, az ifjú tanító. In *papageno.hu*. <https://papageno.hu/featured/2018/09/sardy-janos-az-ifju-tanito/> (utolsó letöltés: 2022. október 12.)

[15] [sz. n.]: Babits Mihály biztatta a pályakezdő, csodás hangú Sárdy Jánost. In: *ujsgmuzeum.hu*. <https://www.ujsgmuzeum.hu/sardy-janos/> (utolsó letöltés: 2022.10.12.)

[16] *Tolnamegyei Újság*, 1934. június 13., 2.

[17] Sárdy János. In: *magyarvagyok.hu*. www.magyarvagyok.hu/kultura/hiressegek/muveszek/7088-Sardy-Janos.html (utolsó letöltés: 2022.október 12.)

[18] *Tolnamegyei Újság*, 1936. szeptember 30., 3.

[19] *Tolnamegyei Újság*, 1937. szeptember 4., 3.

[20] HU MNL TML VIII.192. Dunaföldvár-belvárosi rk. elemi népiskola iratai, 33. d. Jegyzőkönyvek, 1937.

[21] Sárdy János. In *magyarvagyok.hu*. www.magyarvagyok.hu/kultura/hiressegek/muveszek/7088-Sardy-Janos.html (utolsó letöltés: 2022. október 12.)

[22] Kocsis Katalin: Sárdy János, az ifjú tanító. In *papageno.hu*. <https://papageno.hu/featured/2018/09/sardy-janos-az-ifju-tanito/> (utolsó letöltés: 2022. október 12.)

Címkék:

[Sárdy János](#) ^[10]

[Tolna](#) ^[11]

[Dunaföldvár](#) ^[12]

[helytörténet](#) ^[13]

[oktatás](#) ^[14]

Kiadás: 22. évfolyam (2022) 4. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/sardy-janos-a-dunafoldvari-tanito>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/sardy-janos-a-dunafoldvari-tanito>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/1_4.jpg

[3] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/2_5.jpg

[4] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/3_6.jpg

[5] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/4_3.jpg

[6] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/5_4.jpg

[7] <https://szinhaz.org/zenes-szinhaz/opera-zenes-szinhaz/2017/08/08/uj-emlektablakapott-sardy-janos-szulofalujaban/>

[8] <https://papageno.hu/featured/2018/09/sardy-janos-az-ifju-tanito/>

[9] <https://www.ujsgmuzeum.hu/sardy-janos/>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/sardy-janos>

[11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tolna>

[12] <https://www.archivnet.hu/cimkek/dunafoldvar>

[13] <https://www.archivnet.hu/cimkek/helytortenet>

[14] <https://www.archivnet.hu/cimkek/oktatas>